

Wspólne pieniądze, wspólne decyzje – młodzi obywatele wobec budżetu publicznego

1. Wprowadzenie

Każda decyzja publiczna ma swój koszt.

Budowa boiska, utrzymanie szkoły, transport publiczny, remont drogi, działalność biblioteki, pomoc społeczna, wydarzenia kulturalne czy ochrona przeciwpowodziowa wymagają pieniędzy.

Środki publiczne są jednak ograniczone. Nawet jeśli wiele potrzeb jest uzasadnionych, nie zawsze można sfinansować je wszystkie jednocześnie.

Dlatego jednym z najważniejszych zadań władz publicznych jest podejmowanie decyzji:

na co przeznaczyć wspólne pieniądze?

Decyzje budżetowe dotyczą całej wspólnoty. Pokazują również, jakie potrzeby uznaje ona za najważniejsze, jakie problemy chce rozwiązać w pierwszej kolejności i jakie koszty jest gotowa ponieść.

Gra pozwala uczestnikom wcielić się w osoby podejmujące decyzje dotyczące budżetu fikcyjnej gminy. Muszą wybierać pomiędzy konkurującymi potrzebami, reagować na nieprzewidziane wydarzenia, uwzględniać interesy różnych grup mieszkańców i uzasadniać swoje decyzje.

2. Odbiorcy

Młodzież w wieku około 14–19 lat, w szczególności uczniowie szkół ponadpodstawowych.

Materiał może być wykorzystywany podczas:

- edukacji obywatelskiej;
 - godzin wychowawczych;
 - warsztatów;
 - zajęć projektowych;
 - pracy samorządów uczniowskich;
 - działalności młodzieżowych rad;
 - zajęć dotyczących samorządu, partycypacji i dobra wspólnego.
-

3. Czas realizacji

Około 120–150 minut pracy dydaktycznej.

Gra może zostać przeprowadzona w skróconej wersji poprzez ograniczenie liczby projektów lub kart zdarzeń albo podzielona na kilka krótszych jednostek.

4. Cele

Po zakończeniu gry uczestnik:

- rozumie, czym jest budżet publiczny;
 - wie, że środki publiczne są ograniczone;
 - rozumie, że finansowanie jednego zadania może oznaczać rezygnację lub odłożenie innego;
 - rozpoznaje różnicę między potrzebą, oczekiwaniem i priorytetem;
 - potrafi analizować koszty i korzyści decyzji;
 - uwzględnia potrzeby różnych grup mieszkańców;
 - dostrzega znaczenie wydatków bieżących i inwestycji;
 - rozumie potrzebę tworzenia rezerw na nieprzewidziane sytuacje;
 - potrafi uzasadnić sposób wydatkowania środków publicznych;
 - rozumie znaczenie przejrzystości finansów publicznych;
 - dostrzega związek pomiędzy podatkami a finansowaniem usług publicznych;
 - rozwija umiejętność negocjacji, ustalania priorytetów i podejmowania wspólnych decyzji.
-

5. Skąd biorą się wspólne pieniądze?

Państwo i samorząd nie posiadają własnych pieniędzy w takim znaczeniu, w jakim swoje środki posiada osoba prywatna.

Środki publiczne pochodzą między innymi z:

- podatków;
- opłat;
- udziałów samorządów w określonych dochodach publicznych;
- dotacji i subwencji;
- środków krajowych i europejskich;
- dochodów z majątku publicznego;
- innych źródeł przewidzianych prawem.

Mieszkańcy finansują więc funkcjonowanie wspólnych instytucji i usług.

Z tych pieniędzy finansowane są między innymi:

- edukacja;
- drogi;
- transport;
- administracja;
- kultura;
- sport;
- bezpieczeństwo;
- pomoc społeczna;
- ochrona środowiska;
- infrastruktura.

Do refleksji

- Czy korzystamy z usług publicznych nawet wtedy, gdy nie płacimy za nie bezpośrednio przy korzystaniu?
 - Czy osoba, która nie korzysta z biblioteki, powinna uczestniczyć w finansowaniu biblioteki?
 - Dlaczego część usług finansujemy wspólnie?
-

6. Budżet – plan wspólnych dochodów i wydatków

Budżet można potraktować jako plan pokazujący:

ile pieniędzy wspólnota ma do dyspozycji

oraz

na co zamierza je przeznaczyć.

Budżet wymaga dokonywania wyborów.

Jeżeli dostępne jest 10 milionów złotych, a wartość wszystkich potrzeb wynosi 20 milionów, nie wystarczy stwierdzić:

„Wszystkie projekty są potrzebne.”

Trzeba ustalić:

- co jest najpilniejsze;
 - co przyniesie największe korzyści;
 - czego nie można odłożyć;
 - jakie grupy wymagają szczególnej uwagi;
 - które wydatki przyniosą efekty dopiero w przyszłości;
 - jakie ryzyka mogą się pojawić.
-

7. Potrzeba, oczekiwanie czy priorytet?

Nie każda propozycja dotycząca wydawania pieniędzy ma taki sam charakter.

Potrzeba

Dotyczy czegoś istotnego dla funkcjonowania lub bezpieczeństwa wspólnoty.

Przykład:

naprawa uszkodzonego mostu.

Oczekiwanie

Dotyczy czegoś, czego mieszkańcy chcieliby, ale co nie musi mieć charakteru pilnego.

Przykład:

organizacja dużego koncertu.

Priorytet

To potrzeba lub działanie, które wspólnota decyduje się zrealizować w pierwszej kolejności.

Ważne

To, że coś jest potrzebne, nie oznacza automatycznie, że musi zostać zrealizowane natychmiast.

8. Gmina Brzeziny – sytuacja wyjściowa

Uczestnicy wcielają się w radę fikcyjnej gminy **Brzeziny**, liczącej około 40 tysięcy mieszkańców.

Gmina posiada dodatkowe:

10 000 000 zł

do rozdysponowania w przyszłorocznym budżecie.

Do urzędu wpłynęło jednak wiele propozycji.

Łączny koszt wszystkich projektów znacznie przekracza dostępne środki.

Zadaniem uczestników jest stworzenie budżetu, którego wartość nie przekroczy:

10 000 000 zł

9. Projekty do wyboru

Projekt A. Remont szkoły

Koszt: 4 000 000 zł

Budynek szkoły wymaga:

- remontu dachu;
- modernizacji instalacji;
- poprawy dostępności;
- częściowej modernizacji sal.

Ze szkoły korzysta około 700 uczniów.

Argumenty za

- inwestycja dotyczy bezpieczeństwa;
- poprawi warunki nauki;
- budynek będzie wykorzystywany przez wiele lat.

Argumenty przeciw

- bardzo wysoki koszt;
 - część prac można rozłożyć na kilka lat.
-

10. Projekt B. Nowa linia autobusowa

Koszt: 2 500 000 zł

Nowa linia ma połączyć dwa osiedla z centrum i szkołami.

Skorzystają z niej przede wszystkim:

- uczniowie;
- seniorzy;
- osoby bez samochodów;
- mieszkańcy nowych osiedli.

Argumenty za

- zwiększenie dostępności transportu;
- ograniczenie wykluczenia komunikacyjnego;
- mniejsza zależność od samochodu.

Argumenty przeciw

- jest to koszt, który będzie powtarzał się również w kolejnych latach;
 - nie wiadomo jeszcze, ilu mieszkańców rzeczywiście będzie korzystać z linii.
-

11. Projekt C. Centrum dziennego wsparcia dla seniorów

Koszt: 2 000 000 zł

Placówka ma zapewniać:

- zajęcia;
- posiłki;
- pomoc społeczną;
- możliwość spędzania czasu;
- wsparcie dla osób samotnych.

Argumenty za

- starzenie się lokalnej społeczności;
- wsparcie osób samotnych;
- odciążenie części rodzin.

Argumenty przeciw

- projekt będzie generował również przyszłe koszty utrzymania;
 - skorzysta z niego ograniczona liczba mieszkańców.
-

12. Projekt D. Skatepark i strefa młodzieżowa

Koszt: 1 500 000 zł

Projekt został przygotowany przez młodzieżową radę.

Obejmuje:

- skatepark;
- miejsca do siedzenia;
- niewielką scenę;
- teren rekreacyjny.

Argumenty za

- w gminie brakuje przestrzeni dla młodzieży;
- projekt wspiera aktywność i integrację;
- młodzi mieszkańcy uczestniczyli w jego przygotowaniu.

Argumenty przeciw

- nie jest to inwestycja pierwszej potrzeby;
- może być wykorzystywana przez ograniczoną grupę.

13. Projekt E. Zabezpieczenie przeciwpowodziowe

Koszt: 5 000 000 zł

Eksperti wskazują, że część gminy jest narażona na zalanie podczas bardzo intensywnych opadów.

Od wielu lat nie doszło jednak do poważnej powodzi.

Argumenty za

- ograniczenie potencjalnie bardzo dużych strat;
- ochrona mieszkańców i infrastruktury;
- działanie długoterminowe.

Argumenty przeciw

- wysoki koszt;
- inwestycja może przez wiele lat nie zostać „wykorzystana”;
- mieszkańcy zgłaszają bardziej widoczne bieżące potrzeby.

14. Projekt F. Program wsparcia psychologicznego dla młodzieży

Koszt: 1 000 000 zł

Program obejmuje:

- dodatkowe konsultacje;
- działania profilaktyczne;
- szkolenia;
- wsparcie w szkołach.

Argumenty za

- łatwiejszy dostęp do pomocy;
- działanie profilaktyczne;
- stosunkowo niski koszt w porównaniu z częścią inwestycji.

Argumenty przeciw

- trudno szybko zmierzyć rezultaty;
 - program wymaga zapewnienia kontynuacji finansowania.
-

15. Projekt G. Letni festiwal miejski

Koszt: 800 000 zł

Wydarzenie ma obejmować:

- koncerty;
- atrakcje rodzinne;
- wydarzenia sportowe;
- promocję lokalnych przedsiębiorców.

Argumenty za

- integracja mieszkańców;
- promocja gminy;
- korzyści dla lokalnych firm;
- możliwość budowania lokalnej tożsamości.

Argumenty przeciw

- wydarzenie trwa tylko kilka dni;
 - istnieją bardziej pilne potrzeby;
 - część mieszkańców może w nim nie uczestniczyć.
-

16. Projekt H. Modernizacja biblioteki

Koszt: 2 000 000 zł

Projekt obejmuje:

- remont;
- nowe wyposażenie;
- przestrzeń do nauki;
- pracownię cyfrową;
- dostępność dla osób z niepełnosprawnościami.

Argumenty za

- z obiektu korzystają różne grupy wiekowe;
- może stać się lokalnym centrum edukacji i aktywności;
- inwestycja długoterminowa.

Argumenty przeciw

- biblioteka nadal może funkcjonować bez modernizacji;
 - część mieszkańców korzysta przede wszystkim z zasobów cyfrowych.
-

17. Projekt I. Remont dróg osiedlowych

Koszt: 3 000 000 zł

Mieszkańcy kilku osiedli od lat zgłaszają zły stan nawierzchni.

Argumenty za

- poprawa bezpieczeństwa;
- codzienna korzyść dla wielu mieszkańców;
- problem zgłaszany od kilku lat.

Argumenty przeciw

- inne części gminy również mogą oczekiwać podobnych inwestycji;
 - remont dróg może być realizowany etapami.
-

18. Projekt J. Zielone Brzeziny

Koszt: 1 200 000 zł

Program obejmuje:

- sadzenie drzew;
- tworzenie małych terenów zielonych;
- rozwiązania zatrzymujące wodę opadową;
- zacienianie przestrzeni publicznej.

Argumenty za

- korzyści środowiskowe;
- poprawa jakości przestrzeni;
- ograniczenie skutków upałów i intensywnych opadów.

Argumenty przeciw

- rezultaty części działań będą widoczne dopiero po latach;
 - część mieszkańców preferuje inwestycje infrastrukturalne.
-

19. Pierwsza decyzja budżetowa

Orientacyjny czas: 25–30 minut

Uczestnicy pracują w zespołach liczących 4–6 osób.

Każdy zespół musi przygotować własny budżet.

Warunek

Łączny koszt wybranych projektów nie może przekroczyć:

10 000 000 zł

Zadanie

1. Wybierz projekty.
 2. Oblicz ich łączny koszt.
 3. Wskaż projekty odrzucone.
 4. Przy każdym odrzuconym projekcie podaj powód.
 5. Zachowaj co najmniej 500 000 zł rezerwy albo świadomie zdecyduj o jej niewprowadzeniu.
-

20. Karta pierwszego budżetu

Dostępne środki

10 000 000 zł

Wybrane projekty

1.

Koszt:

1.

Koszt:

1.

Koszt:

1.

Koszt:

Łączny koszt

.....

Rezerwa

.....

Najważniejsze kryteria wyboru

.....

Projekt, z którego najtrudniej było zrezygnować

.....

21. Jak ustalamy priorytety?

Przed podjęciem decyzji warto określić kryteria.

Mogą nimi być:

- bezpieczeństwo;
- liczba osób, które skorzystają;
- pilność;
- wpływ na grupy szczególnie narażone;
- długoterminowe korzyści;
- koszt;
- możliwość odłożenia inwestycji;
- wpływ na środowisko;
- dostępność;
- wpływ na rozwój gminy.

Pytanie

Czy wszystkie kryteria powinny mieć taką samą wagę?

22. Narzędzie: Matryca priorytetów

Każdy projekt można ocenić w skali od 1 do 5.

Kryterium	Ocena
Pilność	
Bezpieczeństwo	
Liczba mieszkańców, którzy skorzystają	
Znaczenie dla grup wymagających wsparcia	
Długoterminowa korzyść	
Wykonalność	
Relacja koszt–korzyść	

Ważne

Matryca pomaga uporządkować dyskusję.

Nie powinna automatycznie podejmować decyzji za uczestników.

23. Koszt alternatywny

Każda decyzja budżetowa ma koszt, który nie zawsze widać na rachunku.

Jeżeli gmina przeznaczy:

2 000 000 zł na jeden projekt,

nie może jednocześnie przeznaczyć tych samych 2 000 000 zł na coś innego.

Korzyść, z której rezygnujemy, wybierając inne rozwiązanie, można określić jako **koszt alternatywny**.

Ćwiczenie

Jeżeli wybierasz:

centrum seniora za 2 mln zł,

z czego musisz zrezygnować?

Czy jest to koszt, który uważasz za uzasadniony?

24. Wydatki jednorazowe i wydatki, które wracają

Niektóre projekty wymagają przede wszystkim jednorazowej inwestycji.

Inne oznaczają również stałe koszty w kolejnych latach.

Przykład:

Budowa obiektu

Kosztuje określoną kwotę w roku realizacji.

Później pojawiają się jednak:

- energia;
- konserwacja;
- personel;
- naprawy;
- sprzątanie.

Nowa linia autobusowa

Nie jest wydatkiem wyłącznie w roku uruchomienia.

Jeżeli ma działać dalej, trzeba finansować ją również w kolejnych latach.

Pytanie

Czy możemy sobie pozwolić nie tylko na utworzenie usługi, ale także na jej późniejsze utrzymanie?

25. Runda druga: mieszkańcy zabierają głos

Orientacyjny czas: 15–20 minut

Każdy zespół otrzymuje jedną kartę mieszkańców.

Karta mieszkańców A – młodzież

„Od lat słyszymy, że młodzi są ważni, ale w mieście nie ma miejsca przeznaczonego dla nas. Jeżeli znowu nie powstanie strefa młodzieżowa, po co mamy uczestniczyć w konsultacjach?”

Karta mieszkańców B – seniorzy

„W gminie szybko rośnie liczba osób starszych. Część z nich mieszka samotnie. Centrum dziennego wsparcia nie jest luksusem.”

Karta mieszkańców C – rodzice

„Szkoła wymaga remontu. Nie możemy odkładać bezpieczeństwa dzieci tylko dlatego, że inne inwestycje wyglądają atrakcyjniej.”

Karta mieszkańców D – mieszkańcy obrzeży

„Osoby bez samochodu mają ogromny problem z dotarciem do szkoły, pracy i urzędu. Transport publiczny powinien być podstawową usługą.”

Karta mieszkańców E – przedsiębiorcy

„Festiwal przynosi lokalnym firmom klientów i promuje gminę. Wydatki na kulturę również mogą być inwestycją.”

Karta mieszkańców F – organizacja ekologiczna

„Gmina wydaje pieniądze na naprawianie skutków problemów, zamiast im zapobiegać. Potrzebne są działania przeciwpowodziowe i więcej zieleni.”

Zadanie

Po zapoznaniu się ze stanowiskiem mieszkańców zespół odpowiada:

Czy zmieniamy swój budżet?

Jeżeli tak:

- który projekt dodajemy;
 - z którego rezygnujemy;
 - dlaczego.
-

26. Czy popularność oznacza priorytet?

W konsultacji internetowej mieszkańcy wskazali projekty, które najbardziej popierają.

Wyniki:

- skatepark i strefa młodzieżowa – 28%;
- festiwal – 24%;
- remont dróg – 20%;
- biblioteka – 12%;
- transport – 8%;
- szkoła – 5%;
- zabezpieczenie przeciwpowodziowe – 3%.

Pytania

- Czy budżet powinien zostać ułożony zgodnie z wynikami głosowania?

- Czy popularność projektu oznacza, że jest najważniejszy?
 - Czy mieszkańcy posiadają wszystkie informacje potrzebne do oceny ryzyka?
 - Czy władze mogą podjąć decyzję inną niż oczekuje większość?
 - Jak taką decyzję powinny uzasadnić?
-

27. Runda trzecia: nieprzewidziane zdarzenie

Orientacyjny czas: 15–20 minut

Prowadzący losuje jedną kartę zdarzenia.

Karta zdarzenia A – awaria mostu

Ekspertyza wykazuje, że most wymaga pilnego remontu.

Koszt: 1 500 000 zł

Bez remontu trzeba będzie go zamknąć.

Zadanie

Znajdź 1,5 mln zł w swoim budżecie.

Karta zdarzenia B – dodatkowa dotacja

Gmina otrzymuje:

2 000 000 zł

na inwestycje środowiskowe.

Pieniądze mogą zostać wykorzystane wyłącznie na:

- zabezpieczenia przeciwpowodziowe;
- projekt „Zielone Brzeziny”.

Zadanie

Czy zmieniać swój budżet?

Karta zdarzenia C – wzrost kosztów

Remont szkoły będzie kosztował nie 4 mln, ale:

5 000 000 zł.

Zadanie

Czy nadal realizujecie projekt?

Karta zdarzenia D – spadek dochodów

Dochody gminy będą niższe od oczekiwanych.

Budżet należy zmniejszyć o:

1 000 000 zł.

Zadanie

Z czego rezygnujecie?

Karta zdarzenia E – inwestor

Prywatna firma proponuje przekazać:

500 000 zł

na budowę skateparku, jeśli gmina zrealizuje projekt.

Zadanie

Czy oferta zmienia Wasze priorytety?

28. Rezerwa – pieniądze, których „nie wydajemy”

Pozostawienie części budżetu niewydanej może wyglądać na marnowanie możliwości.

Rezerwa może jednak umożliwić reakcję na:

- awarie;
- klęski żywiołowe;
- nagły wzrost kosztów;
- nieprzewidziane potrzeby.

Do refleksji

- Czy warto pozostawić środki, jeśli istnieją niezrealizowane potrzeby?
- Jak duża powinna być rezerwa?

- Czy wydanie całego dostępnego budżetu jest zawsze odpowiedzialne?
-

29. Równość czy sprawiedliwość w budżecie?

Wyobraźmy sobie trzy dzielnice.

Dzielnica A

Otrzymała duże inwestycje w poprzednich latach.

Dzielnica B

Od wielu lat nie otrzymała większej inwestycji.

Dzielnica C

Jest najmniejsza, ale znajduje się tam infrastruktura wymagająca pilnej naprawy.

Pytanie

Jak podzielić środki?

Czy każda dzielnica powinna dostać:

dokładnie tyle samo?

Czy może:

tyle, ile wynika z rzeczywistych potrzeb?

30. Kogo nie ma przy stole?

Decyzje budżetowe mogą wpływać także na osoby, które nie uczestniczą w konsultacjach.

Mogą to być:

- dzieci;
- osoby z niepełnosprawnościami;
- osoby o niskich dochodach;
- mieszkańcy niekorzystający z internetu;
- osoby, które nie uczestniczą w spotkaniach;
- przyszłe pokolenia.

Ćwiczenie

Przy każdym wybranym projekcie odpowiedz:

Kto skorzysta?

Kto zapłaci koszt?

Kto może zostać pominięty?

31. Przyszłe pokolenia też mają interes

Niektóre decyzje budżetowe przynoszą korzyść natychmiast.

Inne służą przede wszystkim przyszłości.

Przykłady:

- zabezpieczenia przeciwpowodziowe;
- modernizacja infrastruktury;
- sadzenie drzew;
- edukacja;
- ograniczanie zadłużenia.

Pytania

- Czy powinniśmy wydawać pieniądze na problem, który może pojawić się dopiero za kilkanaście lat?
 - Czy przyszli mieszkańcy są interesariuszami dzisiejszego budżetu?
 - Czy łatwiej zdobyć poparcie dla inwestycji widocznej od razu niż dla działań prewencyjnych?
-

32. Budżet obywatelski

Budżet obywatelski jest jednym z narzędzi umożliwiających mieszkańcom bezpośredni udział w decydowaniu o części wydatków publicznych.

Proces może obejmować:

1. określenie dostępnej kwoty;
2. zgłaszanie projektów;
3. sprawdzenie ich wykonalności;
4. prezentację projektów;
5. głosowanie mieszkańców;
6. realizację zwycięskich propozycji.

Budżet obywatelski nie oznacza jednak, że mieszkańcy decydują o całym budżecie samorządu.

Pytanie

Dlaczego tylko część środków może być przeznaczana do bezpośredniego wyboru mieszkańców?

33. Ćwiczenie: Mini budżet obywatelski

Do dyspozycji jest:

100 000 zł

Projekty:

- dodatkowe ławki i zieleń – 30 000 zł;
- plenerowa siłownia – 60 000 zł;
- mała scena dla wydarzeń – 80 000 zł;
- stojaki rowerowe – 20 000 zł;
- mural przygotowany przez młodzież – 25 000 zł;
- dostępne urządzenia na placu zabaw – 50 000 zł.

Zadanie

Uczestnicy:

1. wybierają projekty;
2. sprawdzają, czy mieszczą się w budżecie;
3. przedstawiają argumenty;
4. głosują.

Po głosowaniu

Zadaj pytania:

- Czy zwycięskie projekty służą całej wspólnocie?
- Czy popularny projekt musi być najbardziej potrzebny?
- Czy powinny istnieć kryteria, których każdy projekt musi spełniać przed głosowaniem?

34. Przejrzystość – mieszkańcy mają prawo pytać

Wydatkowanie środków publicznych powinno być możliwe do wyjaśnienia i kontroli.

Obywatel może być zainteresowany:

- wysokością budżetu;
- kosztami inwestycji;
- sposobem wyboru projektów;
- wykonaniem budżetu;
- zmianami wydatków;
- rezultatami finansowanych działań.

Ćwiczenie

Sformułuj trzy pytania, które mieszkaniec może zadać po realizacji projektu wartego 2 mln zł.

Przykładowo:

- Ile ostatecznie kosztowała inwestycja?
 - Czy koszt był zgodny z planem?
 - Z jakich źródeł została sfinansowana?
 - Czy projekt został zakończony w terminie?
-

35. Najtańsze nie zawsze znaczy najlepsze

Wyobraź sobie trzy oferty wykonania tego samego zadania:

Oferta A

800 000 zł – przewidywana trwałość 5 lat.

Oferta B

1 000 000 zł – przewidywana trwałość 10 lat.

Oferta C

1 300 000 zł – przewidywana trwałość 20 lat.

Pytania

- Która oferta jest najtańsza?
 - Która może być najbardziej opłacalna w długim okresie?
 - Jakie inne kryteria trzeba byłoby sprawdzić?
 - Dlaczego odpowiedzialne gospodarowanie pieniędzmi publicznymi nie polega wyłącznie na wybieraniu najniższej ceny?
-

36. Czy wszystko można przeliczyć na pieniądze?

Niektóre korzyści i koszty trudno wyrazić w złotych.

Przykłady:

- poczucie bezpieczeństwa;
- czystsze powietrze;
- integracja społeczna;
- dostępność dla osób z niepełnosprawnościami;
- ograniczenie samotności seniorów;

- możliwość rozwoju młodzieży;
- ochrona przyrody.

Pytanie

Jak porównać inwestycję przynoszącą bezpośredni dochód z inwestycją, która poprawia jakość życia, ale nie generuje przychodów?

37. Karta analizy projektu

Nazwa projektu

.....

Koszt

.....

Jaki problem rozwiązuje?

.....

Kto skorzysta?

.....

Kto może nie skorzystać?

.....

Czy projekt jest pilny?

.....

Czy można go odłożyć?

.....

Czy generuje przyszłe koszty?

.....

Jakie są korzyści długoterminowe?

.....

Jakie ryzyka wiążą się z projektem?

.....

Czy popierasz jego finansowanie?

.....

Dlaczego?

.....

38. Finał gry – publiczna sesja budżetowa

Orientacyjny czas: 25–30 minut

Każdy zespół przedstawia ostateczny budżet.

Prezentacja powinna zawierać:

1. Wybrane projekty

Na co przeznaczono pieniądze?

2. Projekty odrzucone

Z czego zrezygnowano?

3. Priorytety

Jakimi kryteriami kierowała się grupa?

4. Rezerwa

Czy pozostawiono środki na nieprzewidziane sytuacje?

5. Najtrudniejsza decyzja

Który wybór wywołał największy spór?

6. Grupy mieszkańców

Czyje potrzeby zostały najlepiej uwzględnione?

7. Słaba strona budżetu

Którego problemu nie udało się rozwiązać?

39. Pytania mieszkańców

Po prezentacji pozostali uczestnicy wcielają się w mieszkańców.

Mogą zapytać:

- Dlaczego nasz projekt nie został wybrany?
- Dlaczego wydajecie pieniądze na X zamiast Y?
- Kto skorzysta na tej inwestycji?
- Jakie będą jej przyszłe koszty?
- Dlaczego pozostawiliście rezerwę?
- Dlaczego nie przeprowadziliście głosowania mieszkańców?
- Czy Wasza decyzja jest sprawiedliwa?
- Co zrobicie z projektem, którego nie finansujecie w tym roku?

Zespół musi publicznie uzasadnić swoje decyzje.

Zasada

Pieniądze publiczne wymagają publicznego uzasadnienia.

40. Ocena budżetu

Po prezentacji każdy budżet można ocenić w skali od 1 do 5.

Kryterium	Ocena
Uwzględnienie najpilniejszych potrzeb	
Korzyść dla wspólnoty	
Ochrona grup wymagających wsparcia	
Myślenie długoterminowe	
Realność finansowa	
Reakcja na ryzyka	
Przejrzystość decyzji	
Jakość uzasadnienia	

Nie chodzi o wyłonienie jednej „poprawnej” wersji budżetu.

Różne zespoły mogą stworzyć odmienne, ale racjonalnie uzasadnione rozwiązania.

41. Debriefing – czego nauczył nas budżet?

Orientacyjny czas: 15–20 minut

Pytania

- Czy łatwo było zmieścić wszystkie potrzeby w budżecie?
 - Z którego projektu najtrudniej było zrezygnować?
 - Czy zmieniliście zdanie po poznaniu stanowiska mieszkańców?
 - Czy największa liczba beneficjentów zawsze przesądzała o wyborze?
 - Czy zostawiliście rezerwę?
 - Czy projekty dotyczące przyszłości przegrywały z bieżącymi potrzebami?
 - Czy głos większości zawsze prowadził do najlepszej decyzji?
 - Jakie znaczenie miała możliwość publicznego uzasadnienia decyzji?
 - Czy po tej grze inaczej patrzycie na hasło: „gmina powinna po prostu znaleźć na to pieniądze”?
-

42. Karta refleksji uczestnika

Dokończ zdania:

Najtrudniejsze w podejmowaniu decyzji budżetowej było...

.....

Projekt, który początkowo uważałem za mało ważny, ale zmieniłem zdanie, to...

.....

Najważniejszym kryterium wyboru było dla mnie...

.....

Najbardziej niedocenianą grupą mieszkańców była...

.....

Najtrudniejszy koszt alternatywny dotyczył...

.....

Gdybym tworzył budżet ponownie, zmieniłbym...

.....

43. Samoocena

Oceń każde stwierdzenie w skali od 1 do 5.

1 – zdecydowanie nie

5 – zdecydowanie tak

- Rozumiem, czym jest budżet publiczny.
- Rozumiem, skąd pochodzą środki publiczne.
- Rozumiem, dlaczego nie można zrealizować wszystkich potrzeb jednocześnie.
- Potrafię ustalić priorytety wydatkowe.
- Rozumiem pojęcie kosztu alternatywnego.
- Potrafię uwzględniać potrzeby różnych grup mieszkańców.
- Rozumiem różnicę między wydatkiem jednorazowym a przyszłymi kosztami utrzymania.
- Rozumiem znaczenie rezerwy.
- Potrafię analizować konsekwencje decyzji budżetowych.
- Rozumiem znaczenie przejrzystości wydatkowania środków publicznych.
- Potrafię uzasadnić decyzję dotyczącą wspólnych pieniędzy.
- Rozumiem, że decyzje budżetowe są również decyzjami o wartościach i priorytetach wspólnoty.

44. Wspólne pieniądze – wspólna odpowiedzialność

Budżet publiczny nie jest jedynie tabelą z liczbami.

Za każdą pozycją budżetu stoją:

- mieszkańcy;
- potrzeby;
- problemy;
- usługi;
- inwestycje;
- wybory;
- konsekwencje.

Każda decyzja:

„finansujemy”

oznacza jednocześnie możliwość, że w innej sprawie trzeba będzie powiedzieć:

„nie teraz”.

Dlatego odpowiedzialne podejmowanie decyzji budżetowych wymaga pytań:

Co jest najpilniejsze?

Kto najbardziej potrzebuje wsparcia?

Kto skorzysta z wydatku?

Z czego rezygnujemy, wybierając tę inwestycję?

Czy będziemy w stanie utrzymać ją również w przyszłości?

Czy myślimy tylko o dzisiejszych potrzebach, czy także o przyszłości?

Czy potrafimy wyjaśnić mieszkańcom, dlaczego wydaliśmy wspólne pieniądze właśnie w ten sposób?

Dojrzałe uczestnictwo obywatelskie nie polega więc tylko na pytaniu:

„Dlaczego nie ma pieniędzy na to, czego chcemy?”

Polega również na gotowości do zmierzenia się z trudniejszym pytaniem:

„Gdybyśmy sami musieli zdecydować, z czego byśmy zrezygnowali?”